

אשרי האיש

החסידות בדרך רבוה"ק זיע"א

בעזרת ה' נעשה ונצליח

יום ו' ערש"ק י"ב שבט תשפ"ג

פרשת בשלח

שבת שירה ושבט יא"צ אדה"ז זי"ע

גליון תקע"ז

שנה י"ב

מפי ספרים וסופרים

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו

שקר לז' אולם בכל זאת אינני יכול לעזור, מכיוון שאני מצווה לחנך אותו... דבר אתו אתה, אפוא, אמור לו שייטיב את דרכיו ומעשיו, ובאותו רגע שישבו אלי - אתן לו הכול!..."

הנמשל: בשעה שהיו ישראל נתונים בצרה, היה שר של מצרים עומד ומקטרטג עליהם: "הללו (=מצרים) עובדי עבודה זרה והללו (=בני ישראל) עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו?!..." באותה שעה לא הייתה לאבולטינו שום זכות לישועה, כמו שנאמר: "ואעבור עליך... ואת ערום ועריה". ברוב רחמיו רצה הקב"ה להצילם, אלא שהיה צורך בזכות, לפיכך כאשר בא משה וביקש להצילם. עונה לו הקב"ה: לא ממני צריך אתה לבקש זאת - אלא מעם ישראל! - "דבר אל בני ישראל ויסעו" - אמור להם שיעשו מעשה שכרובה בו מסירות נפש, ועל ידי כך ייסתם פי המקטרטג והם יזכו בכל השפע המוכן עבורם.

(טללי אורות)

נשאלת השאלה: תשובתו של הקב"ה למשה "מה תצעק אלי" תמוהה היא, וכי מה עוד היה ביכולתו של משה לעשות אם לא לצעוק?! ואל מי עוד יוכל לפנות אם לא אל הקב"ה? ואפשר לתרץ בדרך משל.

משל לאדם עשיר וגיבור גדול שכעס על בנו יחידו בשל התנהגותו הקלוקלת, ובכעסו כי רב שלח אותו מביתו. הסתובב לו הבן ברחובות העיר בעירום ובחוסר כל, וכשגברה הצניעה וכל מוצא אחר לא נראה לו, הוא פנה אל אחד מן השכנים בבקשה שיידבר עם אביו שיחוס וירחם עליו וייתן לו לכל הפחות נעלים ובגדים.

השכן התמלא רחמים על הבן המסכן ומיהר לקבל על עצמו את השליחות. הוא הגיע אל שכנו העשיר, והפציר בו: "אנא, רחם על בנך... הוא הולך ערום ויחף, והקור הנורא חודר לעצמותיו והוא חולה מאוד..."

כששמע השכן את פנייתו נענה ואמר: אדרבה, במקום לדבר על העניין איתי - דבר על כך עם בני... הרי אני אביו, וכי סבור אתה שאין לבי שותת דם על

אמרות טהורות

אמרות קודש מרבתינו הק' מאלכסנדר

עם כל זה יען שיניקת הפירות הם מהשורש, ובאמת הוא השורש והמשפיע משום שיודע נמיכות ערכו שהוא למטה ומחופה ומכוסה בעפר, וכמו"כ הצדיק יודע נפשו וקט שכלו ומיעוט הבנתו בדברי אלוקים חיים ונחשב בעיניו כעפר ואפר, לכן הוא העץ והשורש ויסוד העולם, וע"י ביטול האמיתי יזכה לאמונת ה', לאמונה פשוטה בלי התבוננות יתירה, כי יראה וידע מצבו וחסדי ה' הרבים, וזהו שם שם לו חק ומשפט - חק הוא אמונה דבר שנעלם משכלו, ושם - נסוה - מלשון הרימו נס (ישעי' ס"ב, י) ע"י ההכנעה והאמונה נתרוממו מעלה מעלה.

(שמח ישראל)

ביציאת מצרים הכל נהגה באתערותא דלעילא

מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, א) והקושיא ידועה, מה יעשו אם לא שיעצקו בעת צרה לה'.

ונ"ל לתרץ על פי מה שכתב הגה"ק שר התורה מוהרא"ד מבוטשאטש זי"ע (בסידורו דעת קדושים) בשם רבו הק' ר' משה לייב זי"ע מסאסוב על מה שאנו אומרים (בתפילת העמידה) ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, שלכאורה תמוה מדוע צריך להתפלל ע"ז, והלא בודאי אין הקב"ה מקפח כל שכר בריה ובריה, וכל שכן הבוטחים בשמו ית' בלבא שלים, וא"כ מה צורך יש בבקשה זו, ואמר הוא ז"ל שלמעלה אין נותנים שכר רק באתערות אדלתתא, ואותם הצדיקים הנמצאים במדרגה זו שהיא מדרגה גבוהה ביותר, וממילא אינם מצפים כלל לשום תשלום שכר, וממילא אינם עושים לזה אתערותא דלתתא, ועי"ז אין נשפע להם מלמעלה, לזה אנו מבקשים עבורם, ובאתערות אדלתתא דיין יתעורר אתערותא דלעילא להשפיע גם להם כל טוב, וכדח"ק.

וזהו שאמר השי"ת למשה "מה תצעק אלי", ר"ל הלא אתה כשלעצמך ודאי הנך בעל בטחון, ובמדרגה גבוהה כזו שאינך מצפה לשום שכר, ואינך נדרש לעשות אתערותא דלתתא, א"כ למה תצעק אלי, ואם תאמר שאתה חפץ לעשות איזה אתערותא דלתתא בשביל ישראל, הלא סוף סוף הקטרוג עליהם גדול, הללו עובדי זרה והללו עובדי זרה, (ע' ש"ר ר"א ז', וזה"ק ח"ב קע:), וצריך אנכי לעורר רחמים ממקור עליון שאין הקטרוג מגיע לשם, כמאמר הזוה"ק (שם מה). בעתיקא ותליא מילתא, פ"י שצריך לעורר עליהם רחמים רבים מכתר עליון שאין שום קטרוג יכול להגיע שמה, כי לית שמאלא בהאי עתיקא (שם ח"ב קכט). ועבור זה אין צורך בתפילתך כלל, אלא בשום אתערותא דלתתא, לכן ידבר אל בני ישראל ויסעו, ויבטחו בה'.

(אמרי נחמה)

הטעם שקורין שבת זו 'שבת שירה'

הטעם שקורין לשבת זו שבת שירה, עפ"י המבואר במדרש (ילקו"ש רמ"ז) ויאמינו בדבריו ישירו תהילתו (תהילים ק"ו, י"ב), שמהאמונה זכו לשירה, ושבת מורה על חידוש העולם, ועוד שע"י קדושת שבת נתחזק בתוך עם קודש ובכל איש ישראל בפרט האמונה שלימה, וכמאמרנו בקבלת שבת בואי בשלום כו' תוך אמוני עם סגולה, שע"י האמונה נעשה ההכנה לקבל קדושת ש"ק, ובש"ק מחזק עוד ברבו יתיר כפי אמונת אומן בכל ישראל, וזהו שקורים לשבת זו 'שבת שירה' שע"י שבת נתחזק באמונה וע"י אמונה זוכים לשירה.

(ישמח ישראל. ומסביר רבינו זי"ע מה זוכים ע"י האמונה: ואולי זה הפירוש בדברי חז"ל (פסחים ק"ח). קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, היינו מזונות הוא מאתר עילאה, בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא וכו', והיינו בני ראשונות הנקרא 'אין', וזה 'מאין יבוא זורין' (תהילים קכ"א, א'), והאין נוכל לבקש ולפתוח פה על פרנסה שהוא במקום גבוה כזה, אולם ע"י האמונה שלימה שהוא בחו' אחת עם חכמה, כמבואר בס' האמונה והבטחון להרמב"ן, וכאשר דברנו זה כמה פעמים, והחכמה 'מאין' תמצא (איוב כ"ח י"ב), וע"י אמונה אנתנו זוכים להמשיך שפע ממקורא דכל מזונא ביה תליא. ע"כ תוכן דה"ק).

ע"י הביטול האמיתי לצדיק נתרוממים מעלה מעלה

ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וגו' ויצעק אל ה' ויורוהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים. שם שם לו חוק ומשפט ושם נסוהו (ט"ז, כ"ג - כ"ה). הנה כתוב בשם הרבי מלובלין זי"ע על כי לא יכלו לשתות מים ממרה, שהם דימו בעצמם אחרי רואם הגדול מיציאת מצרים ומקריעת ים סוף שהם בעצמם מרים, מלשון מרות, ומשום כך חשבו הם שלא יכלו לשתות מים של תורה מרבן משה רבינו ע"ה, ועוד שלא היו מכניעים את עצמם לנגד משה רבינו ע"ה. עם כל זה משה רבינו ע"ה בגודל ענוותנותו, שהעידה עליו התורה הק' (במדבר י"ב ג') והאיש משה עניו מאד, ולא היה מרגיש כלל וכלל שסיבת החסרון הוא מצד חסרון הביטול והכנעה מהכלל ישראל לנגדו, ויצעק אל ה' - שיוודע לו תיקון לזה, ויורוהו ה' עץ - דהיינו רמז לו שמרירות המים הוא מצד חסרון ביטול לפני מוריהם, אף הוא צדיק, כמו"ש הזוה"ק (ח"ג ר"ב ע"ש) עץ בא ת"ח דיהיב לך עיטא, ובביטול הזה יבינו גודל מרירות מצבם מצד עצמם וימתקו הדיני, ע"י המתקת מר במר, וע"י מרירותם יהפכו הכל למתוק ולטובה.

ומה שמדמים את הצדיק עץ, מפני שהוא כמו אילן, שאף שהענפים והפירות הם משתרשים למעלה ויפיים הוא יותר מהשורש, כי השורש הוא מורש בקרקע ומחופה ומכוסה בעפר והעץ מלמעלה הוא נחמד למראה,

המתקת הדינים

ויצעק אל ה' ויזרהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים (ט"ו, כ"ה).

פי' איש הישראלי הצועק אל ה' להסיר מעליו הדינים, ויזרהו ה' עץ' פי' שהוריהו שיבוא אל הצדיק שמרומז בתיבת עץ. וישלך - הדינים - אל המים, פי' הצדיק ממתקו בחסדים המרומז במים. והנה ידוע אשר השם הוי' ב"ה מחמת גודל הבהירות והרחמים לא היה באפשרות לקבל השפעות הרחמים הגדולים רק ועל ידו שם אלוקים, וע"י אנו מקבלים השפעות הרחמים. והיינו כשהצדיק ממתק שם אלוקים ומכניסו לרחמים. וזהו 'וימתקו המים' פי' שע"י המתקת הדינים נמתקו גם החסדים שמרומז ב'מים' שיוכל לקבל מהם השפעת הרחמים.

(מאמר מרדכי, נדבורנא {ועיין בהרחבה ב'שמח ישראל' (שטיקל ב' בפרשתינו) בשם הרבי מלובלין ז"ע, שובא פה בעלון במדור 'אמרות טהורות'})

מרגניתא דיצחק

פנינים בסדר פסוקי פרשת השבוע

לע"נ הרה"ח ר' יצחק
בן הרה"ח ר' משה אריה זצ"ל
נלב"ע ו' סיון תשע"ד

יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאמרה בקול ובשמחה רבה, כאלו אותה שעה יצא ממצרים. שהרי אמרו במדרש 'ויסע משה את ישראל מים סוף' שהסיעם מעוונותיהם, שנמחלו ע"י השירה שאמרו, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. והנה אחר שזונו ה' לומר שירה זו בכל יום דכתיב ויאמרו לאמר וכדכתב רשב"י שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה למהדרין.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר. י"ל ע"ד שבארנו במקום אחר שעיקר התענוג והשמחה הוא שזכינו לעבוד את בוראנו בורא עולמות עליונים ותחתונים עד אין קץ וכל העולמות עובדים אותו שרפים וחיות ואופנים ואעפ"כ יעקב בחר לו קה שיהיו עובדים אותו. ונמצא שהעבודה שאנו עובדים את בוראנו היא עצמה תענוג גדול לנו. וזהו אז ישיר השירה הזאת לה' פי' על שזכו לאמור שירה לפני המקום. וזהו ויאמרו לאמר ר"ל שכל אמירתם היה על שזכו לאמר.

וכמו"כ בכל שנה ושנה בעת שקוראים השירה נתגלה הכתר מלכות, וכשהמלך מעטר עצמו בכתר מלכותו הוא נותן הנחה למדינות ובפרט במלך מלכי המלכים הקב"ה שכשמעטר עצמו בכתר מלכותו בודאי יתן הנחה לישראל וימלא משאלות בני ישראל בכל השפעות טובות והברכות בכל טוב ברו"ג בני חיי ומוזני ורפואה בקרב בני"א אמן. (מגן אברהם, טריסק, ושם באריכות)

כאשר אדם עושה מצוה באמונה הנה הוא מצד השי"ת אשר הוא מאמין בו, אף כי לא ידע הוא מאמין בו ית', ולפיכך שורה עליו רוח הקודש כדכתיב (י"ד, ל"א) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ועי"ז שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה בשמחה רבה. ומזה הטעם זכו ישראל לגאולה ע"י האמונה, כי הגאולה היא החירות אשר היא ע"י התדבקות בו ית' ואין רשות אחר עליו. לכן מעלת האמונה הוא מצד שני דברים, הא' שמורה על חוזק המאמין במציאות וכמו שהארקנו למעלה אצל והאמין בה', ועוד האמונה הוא מעלה גדולה מצד שהוא מקבל האמונה מן השי"ת ובזה הוא דבק בו יתברך. (מהר"ל גבורות ה' פ"ט, ועי"ש בהרחבה)

פרשת המן

קח צנצנת אחת מן והנח אותו בו' למשמרת לדורותיכם (ט"ז, ל"ג). אמר אא"ז צ"ל, המן הוא שורש הפרנסה לכל הדורות, והציווי היה להניח אותו לפני העדות אצל התורה, להורות שעיקר שורש הפרנסה הוא מכח התורה, וע"כ כל הדבוק יותר בתורה יש בו יותר שורש הפרנסה, עכ"ל. וכן היה מרגלא בפיו הקדוש, שהיה בן תורה מבקש ממנו שיתפלל שיהיה לו פרנסה, השיב לו הדבק עצמך בתורה ויהיו כל ישראל מתפללים עליך, כמו שאנו אומרים (בקדיש דרבנן) על ישראל ועל רבנן ועל כל מאן דעסקין באורייתא בו' יאה לכן חייך ארוכין ומוזני רוויחי וכו'.

ט"ו בשבט

ידוע מצדיקים אשר חמשה עשר בשבט הוא התעוררות על בריאת העולם שהיה בניסן ארבעים יום קודם יצירה מכריזין בו ע"כ. יש לרמוז כי חודש ניסן נקרא אבי"ב ר"ת בטרם אצרך בבטן ידעתוך ע"כ אביב עולה ט"ו שהוא חמשה עשר שקודם יצירת העולם, אצרך עולה שב"ט.

בגמרא שפירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט, שאע"פ שבר"ה יורד חיים, שהיא חיי עולם היינו התורה ג"כ, עכ"ז אסור הוא דבית אסורין, שאין כל אדם יכול להביין באר היטב עד ט"ו בשבט, שכתוב (דברים א, ה) הואיל משה באר. (שפת אמת ליקוטים לר"ה)

חמשה עשר בשבט. חמשה אותיות שמחה, עשר היינו יו"ד, אם הקב"ה ישפיע שמחה ליהודים, זה יהיה שבט מוסר להם, שע"י כך יחזרו בתשובה שלימה (וביותר להרחיב הדברים על פי פירוש הרה"ק הצמח צדיק זצ"ל: "אך טוב וחסד ירדפוני ושבתי", שנשוב לה' בתוצאה מרדיפות של טוב וחסד). (אמרי חיים, ויזיין)

כל המחלה אשר שמתי במצרים, לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. והדיקן מבואר מאחר שלא ישים מחלה - רפואה למה, ועוד מהו אשר שמתי במצרים והלא יש כמה מיני חטאים ר"ל לבד ממה שהיה במצרים. וי שלבאר על פי פשוט, דענין המכות שהרבה במצרים, הוא על שבכל אלה המכות לא הכירו ולא הרגישו יש בורא שמים וארץ, וגם מחמת זה באים כל תחלואי האדם, כי כאשר אינו מאמין וחושב שהכל בא במקרה טבעית, באים עליו עוד מיני חולאים, וזהו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, רק כאשר תדע כי אני ה' והכל בא מאתי - בהשגחה פרטית, אז 'רופאך' - זה יהיה הרפואה שלך, ושלא תבוא עוד עליך שום מחלה. (תולדות יצחק, נעשכ"ז)

ואמר פרעה לבני ישראל, היצה"ר אומר לו נבוכים הם בארץ - שאין אתה יכול לעשות תשובה מחמת שאתה משוקע בהבלי עולם, 'סגר עליהם המדבר' הוא סוגר עליהם את הדיבור. 'וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם' - היצה"ר רודף מאוד. 'אכבדה בפרעה ובכל חילו' אפילו ממנו יתגדל כבוד ה' כמו"ש ופרעה הקריב את ישראל לאביהם שבשמים, כי גם טובתו הוא זה. (בית אהרן)

במכילתא לחם משנה (ט"ז, כ"ב) משונה בטעמו. וקשה, כיון שכל מה שהיו רוצים לטעום היו טועמין, א"כ הטעם שהיה להם בשבת קודש היו יכולים לטעום תמיד. וי"ל לפי זה, שבלייל שבת נשתנה הטעם למעליזתא חדשה, ובשבת הבאה לטעם יותר טוב וכן לכולם. אכן באמת הענין הוא ע"פ הפסוק (תהילים קמ"ה ט"ז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, שכפי הרצון שבאדם כך נמשך לו הפרנסה, ולכן אותו הדור שהיה כל רצון ותשוקה שלהם להשי"ת, זכו ללחם זה מן השמים. וזה הכוונה מה שהיה רוצה לטעום היה טועם, פירוש כפי שינוי הרצון ומדריגת כל עובד ה', כך היה מוצא במו, והרצון שבשב"ק נשתנה למעליזתא, ולכן היה הלחם משונה, ואין יכולים למצוא בחול אותו הרצון שנמצא בשב"ק. (שפת אמת ליקוטים)

במד"ד (פרשה כ') ויקח משה את עצמות יוסף עליו הכתוב אומר חכם לב יקח מצוות, שכל ישראל היו עוסקים בכסף ובזהב והוא היה עסוק בעצמות יוסף, ויש להבין שהרי מה שהיו ישראל עוסקים בכסף וזהב היתה נמי מצוות השי"ת, ולא עוד אלא שנאמר בלשון דבר נא אין נא אלא לשון בקשה כמו שפירש רש"י. וכ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה פי' כי ישראל עשו להשלמת נפשם כפי שרשם זה כסף אהבה וזה זהב יראה שהיו כלים לעניינים הרוחניים, אבל משה רבינו ע"ה לא השגיח על השלמת נפשו כלל אלא כל מעשיו היו לטובת ישראל, וזהו יקח מצוות שלשון יקח הוא לשון הגבהה היינו שהגביה את המצוות שלא כיוון בהם אפי' להשלמת נפשו ודפ"ח.

שירת הים

תנינן כל בר נש דאמר שירתו דא בכל יומא ומכוון בה זכי למימרא לזמנא דאתי, דהא אית בה עלמא דעבר, ואית בה עלמא דאתו שנינו כל אדם שאמר שירה זו בכל יום ומכוון בה, וזכה לאומרה לעתיד לבא, כי יש בה בחי' עולם שעבר דהיינו ניסי יצי"מ, ויש בה הבטחות לעתיד לבא, כגון תביאמו ותטעמו וגו' מקדש ה' כונני ידך, ואית בה קשרי מהימנותא ויש בה קשר האמונה דכתיב ה' ימלוך לעולם ועד, ואית בה יומי דמלכא משיחא ויש בה עניני ימי מלך המשיח, ותלי עלה כל אינון תושבחהן אחרנין דקאמרי על או ותתאי ועל שירה זו תלוי כל אותם התשבחות אחרים שאומרים העליונים והתחתונים.

יזהר לומר פסוקי דזמרה בשמחה ובטוב לבב, ובפרט שירת הים כי זה שלימות הנפש. (בית אהרן)

ד"א את דברי השירה הזאת אמר רבי סימון לא כל מי שהוא אומר שירה אומר, אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו כל עוונותיו ונעשה בריה חדשה וישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו כל עוונותיהם שנאמר (שמות ט"ו) ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיען מהחטאים שלהם. (מדרש שוחר טוב תהילים י"ח)

זכור אהבת קדומים

יריעה מיוחדת לרגל יו"ד קדישא דכ"ק מרן אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע - "השרף מאלכסנדר" - י"ד שבט תרנ"ד - תשפ"ג

מתוך הספר "זקיניך ויאמרו לך" מכתבי הרה"ח ר' מנחם אבינועם מקובר ז"ל

באדיבות בנו הר"ר יהודה משה מקובר שליט"א

הליכות בקודש של כ"ק מרן האדמו"ר הזקן הרה"ק הרבי רבי יחיאל זי"ע

השמש בגבורתה

עם עלותו של רבי יחיאל על כס ההנהגה ואחר שעבר לגור באלכסנדר, נעשתה העיירה למוקד משיכה עצום לחסידי פולין. בית היוצר לחסידות אשר משם צמחו ושאו את יניקתם לגיונות לגיונות של חסידים ואנשי מעשה. אלכסנדר היוותה את מרכז החיים שלהם. לשם היו עולים בשבתות ובמועדים להתבשר מהאווירה הקדושה. בעת שמחה או ח"ו בעת צרה היו באים לשפוך שיח ולקבל עצה מהרבי הקדוש.

אלכסנדר! נהפכה למושג! שם דבר בחסידות הפולנית המיוחסת, המיוזג הנפלא של פשיסחא - וורקא, אשר נמשך והוסיף להתגבש בביאלא, הגיע לידי שלימות באלכסנדר.

הרבי! שכל - כולו להבה יוקדת, נשמה ללא גוף, חי לו בעולמות עליונים ומנהיג את עדתו בנוסח שראה וקיבל מרבותיו. לא הסתגרות ולא ניפוי סגל חבורה מצומצם מבין החסידים תוך הזנחת רוב העדה, אלא כאומן הנושא את היונק הנהיג והדריך רבי יחיאל. יעץ ועזר, התפלל וביקש, עבור צאן מרעייתו, הוא מסר נפשו עבור כל יהודי מסירת גוף ונפש, והיה מוכן לתת את כל אשר לו, הן ברוחניות והן בגשמיות למען סיוע לנפש נענה. תמיד היה מתפלל לשלומם ולהצלחתם של חסידיו, ותפילה מיוחדת חיבר אשר היה אומרה בכל ערב ש"ק וערב יו"ט ובה התפלל להשי"ת על כל הנוסעים אליו שינצלו מכל פגע ומכשול בדרכם ויגיעו למחוז חפצם בשלום.

ואכן, כמנהיג היוזע את אשר נדרש ממנו ואת אשר לפניו, ירד אל העם והעלה אותם אליו. ואף שכשלעצמו התנהג בשפלות רוח נמיכות קומה ונדמה לו שהוא הגרוע שבגרועים, ולא זו בלבד אלא שאף היה משפיל עצמו לפני כל אחד, עם כל זאת בנוגע להנהגת החסידים השכיל להשתמש בשעת הצורך בכוחו הגדול ובידו החזקה.

האימה והפחד מפני רבי יחיאל היו גדולים ביותר, והחסידים לא העיזו אף פעם להיכנס לחדרו בלי שיקראו על ידו. אף שדלת חדרו לא היתה נעולה מעולם. הרבי מצדד נהג אותם במקל נועם, ואף כשהיה צריך לגעור במישהו או להעיר לו היה עושה זאת בחמלה ורוך. עם זאת היתה עינו פקוחה על דרכי החסידים והוא שקד על חינוכם והדרכתם. כאשר היה רואה פגם במישהו או דבר הטעון תיקון היה מוצא דרך נאותה להעיר לו.

בשלחנו היה המנהג, כי החסידים קבלו את מנותיהם בצלחות עמוקות וצרות שוליים, ואילו הרבי היה מקבל את סעודתו בצלחת שטוחה ורחבת שוליים. פעם ראה רבי יחיאל שאחד מהאורחים הנכבדים נפגע מכך שהצלחת המוגשת לו היה צרה ועמוקה. נפנה אליו הרבי ואמר: - אנחנו אוהבים עמוק וגבוה ולא שטוח ורחב!

נוהג היה רבי יחיאל לנסוע מדי פעם למעינות הרחצה על פי פקודת הרופאים. פעם בימי הקיץ החלו בבית הרבי בהכנות לנסיעה. הגבאים טרחו והכינו את כל הנדרש לנסיעה ועשו מאמצים לסדר את הכל על צד היותר טוב ולשביעות רצונו של הרבי. ההכנות נמשכו עד קרוב לחודש אלול, ורק יומיים לפני ראש חודש הגיעו סוף סוף למקום המרפא. הם שהו שם יומיים בלבד ובקושי הספיקו לסדר את החפצים, בהגיע ראש חודש אלול הודיע הרבי: "חוזרים הביתה"

הדבר פגע במקורבים כרעם ביום בהיר. אחרי כל ההכנות ורוב הטרחה, שלא לדבר על הממון הרב שהושקע בנסיעה יחזרו כלעומת שבאו! והרבי מה יהא עליו? הרי לרפואה הוא זקוק! אך הרבי עמד איתן בדעתו ולא שינה אותה. כאשר הרגיש בעגמת נפשם של מקורביו, הסביר להם:

- ברצוני שעל ידי פעולתי זאת יבוא הרהור תשובה בעולם! הרי תבינו כי כאשר יצא הקול ברחבי המדינה שהרבי חוזר לביתו אחרי כל הטיחה וההוצאות תיכף ומיד לאחר שבא רק מפני שחודש אלול קרב ובא זמן תשובה הוא - יגרום הדבר לרעש גדול ויתעוררו על ידי כך רבים לתשובה.

מדרגותיו בקודש

בגשתנו אל הקודש, לסנה הבעור באש, לנסות לדעת ולהבין ולו גם במקצת מן המקצת את גודל קדושתו של רבינו ועוצם מדרגותיו הנשגבות, הרי שמן הראוי להקדים בזה את דבריו של בנו - רבינו בעל ישמח ישראל אשר אמר אחרי פטירת אביו: - אין בעולם מי שיכול להעיד על גודל צדקתו וקדושתו כי אם המלאכים הקדושים אשר נבראו מהיחודים הנוראים שלו אפילו בעת לבישת הבגד!

מטל ילדותו, עלה ונתקדש במעלות העולות בית א"ל, ביגיעת בשר ונפש. כוחות עצומים השקיע בעבודתו הקדושה יום יום ושעה שעה. זיכך את גופו בסיגופים נוראים והפך את חומריו לצורה, עד שנהיה לעמוד של אש מלהטת המהלך עלי אדמות. יגיעה בתורה, יגיעה בתפילה, ועבודת חי, כשהלב והמוח משמשים כאחד.

היה מרבה בתעניות עד אחרית ימיו ולא הועילו הפצרותיהם של צדיקי דורו כי יפסיק אותם עקב חולשתו, הוא המשיך לענות את גופו השבור בכל יכלתו ואף למעלה מזה, עד כדי מסירות נפש.

פעם שהה רבי יחיאל בלודז' והתארח ללינת לילה בבית הגביר החסיד רבי לוי כהן. אחד מחשובי החסידים - ר' שלמה שמו - שימש אותו אז. באמצע הלילה, שמע ר' שלמה אשר לן בחדר סמוך לחדר הרבי, - חבטה עזה! מיד רץ לראות שמא אירע לרבי משהו, הוא ראה כי הרבי שכוב על הרצפה בלי נוע! נבהל ר' שלמה ורצה להזעיק עזרה, אך הרבי הרגיעו ואמר לו שהכל כשורה והוא יכול לשוב למיטתו. למחרת סיפר ר' שלמה את הדבר למשמש הקבוע של הרבי. אמר לו המשמש: אצלי אין בזה משום חידוש! בכל לילה הרבי מתעורר ומפיל את עצמו מן המטה.

בכתביו אשר העלה עלי גליון נמצא כתוב כמעט בכל דף ודף בכת"ק: "להיות מוכן למסירות נפש ולקבל על עצמו ד' בחינות ובסתם".

במיעוט אכילה, ובמיעוט שינה יגע רבינו כל ימיו, יומם ולילה בעסק התורה והתפילה. סדר לילותיו היה כזה: עד חצות היה עוסק בתורה בקדושה עילאה, ומשתקפה עליו שנתו ואפסו כחותיו, אמר אל עצמו: אוי וי! אין לי כח!

והיה נופל על המטה ונרדם. כעבור זמן קצר היה מתעורר, קופץ ברעש גדול מן המטה וצועק: מה עשיתי! שכבתי לישון!...

נטל ידיו וישב שנית ללמוד. כעבור זמן כשהתעייף, נפל על המטה ושוב ישן מעט. וכך היה הדבר חוזר ונשנה כל הלילה. לפנות בוקר היה מתגבר כארי מחדש לעבודת הבורא, והחל בסדר יומו הגדוש.

פניו בערו תמיד כלפיד אש ודבקותו בקונו נראתה על פניו הקדושים. נפשו תלין תמיד בעולמות העליונים ותשתוקק להתחבר ביוצרה. הגה"ק מסוכטשוב בעל "אבני נזר" אמר פעם למקורביו אחרי שביקר אצל רבי יחיאל: "סימן מובהק יש לי שקבלתי מחותני הרה"ק מקוצק, לדעת מי הוא דבוק בה' באמת. ומעודי לא ראיתי סימן זה על פני מי שהוא, רק על פני קדשו של הרבי מאלכסנדר.

שיאים של דביקות נראו בו בזמנים מיוחדים, ב"הקפות" של שמחת תורה, היה בנו הישמח ישראל ורקד לפניו בתנועות מיוחדות כדי לעורר אותו מדביקותו שלא יגיע לכלות הנפש.

וביותר בלילה הקדוש והנשגב - ליל הסדר! כשהיה רבי יחיאל יושב והמקורבים עוטרם אותו סביב, ממש לא יכלו להביט בפניו מחמת המראה הנורא שלו. וספרו חסידים ישישים כי יצאו מגדרם ומכליהם באותו מעמד ובקושי היו מסוגלים להחזיק את עצמם בעת שאמר הרבי את ההגדה.

המושג יראה, היה חי ובולט אצל כל מי שהביט בפניו. סיפר הרה"ק בעל "בית ישראל" זי"ע מגור: שמעתי מאבי הרה"ק בעל "אמרי אמת" זי"ע כי פעם נפגש אביו הרה"ק בעל "שפת אמת" זי"ע עם רבי יחיאל מאלכסנדר בעיירת מרפא, כאשר הביט ה"שפת אמת" בפניו הקדושים של רבי יחיאל אשר הוד היראה חפץ עליהם - אחזתהו פלצות והוכרה לתפוש בעץ שעמד סמוך כי מט לנפול.

ענווה

אחד מסימני ההיכר של חסידי אלכסנדר בכל מקום היתה הענווה וההכנעה, ובעקבותיה - היראה, כדברי הרמב"ן ז"ל באיגרתו: "ובעבור הענווה תעלה על לבך מידת היראה".

ירושה זו שעמדה לחסידים מרבתינו מזורקי ואלכסנדר, נשתרשה עמוק באישיותם, ונהפכה להם כטבע שני וכחלק ממהותם והיותם. רבות מדובר בספרי רבוה"ק על מידת הענווה והשפלות, והיא מוארת ומוטעמת בכל פינותיה וצדידיה, אולם בכוחם הגדול של רבתינו לא רק נאה דרשו וקיימו, אלא שהצליחו להשרישה הלכה ולמעשה בחסידיהם. קודמת לענווה - שבירת הלב, ומי גדול לנו מרבי יחיאל אשר בשברון לבו ונמיכות רוחו היה לחד בדרא. כל ימיו אמר, בכה, והתאונן כי הוא הגרוע שבגרושים. ועד זיבולא בתרייתא עמדה שפלותו העצומה לנגד עיניו. וכך הוא כותב בצוואתו "...כאשר אנכי עומד ומבקש ומעיתיר ומתחנן ובוכה בדמעות שלישי לפניכם וצועק בני האהובים הנצמדים בקירות לבי רחמו נא עלי להעלות אותי מפח הלזה ולהוציא נשמת ממסגר אסור... שימו נא על לוח לבכם הרחמנות הגדול והנורא מאביכם ויסוריו הנוראים ובושתו הגדולה..." וכן נמצא כתוב עלי גליון בכתב ידו הקדושה: "רבונו של עולם תזכני למידת הכנעה וענווה ושאהיה שמח ביסורים הבאים עלי והמכעיסים אותי אבל לא ביסורים שהם ח"ו נגד התורה והיראה ח"ו".

אולם! אף כל זאת - ולמרות זאת, לא היתה העצבות והמרירות שרויה באלכסנדר. נהפוך הוא, השמחה האמתית והעליצות דקדושה היתה כטבע שני לחסיד אלכסנדר. שמחה מתוך רצינות, שמחה פנימית הפורצת מלב נלכב היודע שפל מצבו ושמה בחלקו. ובאמת אלו הם דבריו של רבי יחיאל אשר היה נוהג לומר תמיד כי למרות זה שהוא הגרוע שבגרושים ואין ללמוד ממנו שום דבר, עם כל זאת יש ללמוד ממנו כי הוא תמיד בשמחה!

כאשר נתמנה לאדמו"ר אמר על עצמו כי לא לחינם בחרו בו כרבי, אלא מכיון שהוא יודע את שפל מצבו וערכו לא יבוא לידי גאווה, מה שאין כן בחביריו שגדולים ממנו חשש יש בלבם שיבואו להתנשאות. ולא נתקררה דעתו עד ששלח מכתב לאחותו שגרה במאקובא וביקש ממנה כי תלך על קבר אביהם להתפלל עבורו שיזכה לתשובה. והוסיף במכתבו: "ואל תביטי על זה שהעולם אוהזים אותי לרבי ומנהיג הדור כי אוי לו למי שהעולם טועין בו". ובגליון ההגדה של פסח רשם בכ"ק: "בעת בא אליו האנשים לשים על לבו גודל הצער והרחמנות והכל על ידי...".

שנה תמימה כבר עברה מיום התמנותו לרבי. "עולם ענק משמנה וסלתה של יהדות פולין נוסעים אליו, מתחממים לאורו, ודבריו להם כדברי האורים, אך רבינו בשפלותו המדהימה חי לו כאילו דבר לא אירע. במכתב מזעזע הנושא את התאריך: ו' עש"ק תבוא תרל"ז, - הוא כותב לרעי הרבנים הצדיקים נכדי הרה"ק מלעלוב הגרים בעיה"ק ירושלים, וזה לשון המכתב:

לחיים טובים יחוק בספשי צ"ג ה"ה האחים הצדיקים גזע קדוש וכו' ה"ה הרב מו"ה יצחק דוד שליט"א וה"ה אלעזר מנחם מגדל שליט"א.

אחדשה"ט. הנה זה פעם אחד פעם השגתי מכם אגרת שלומים אשר רואה אנכי כמעט קצת הקפדה אשר לא מילאתי מבוקשכם למלאות רצונכם, ואען ואומר לכם אשר שמעתם אשר רוב העולם הנוסעים לביאלא מסתופפים כהיום בפה כן הוא, אכן קורא אני עלי אוי לו למי שהעולם מטעין בו כי אין אני בכלל בגדר הזה, אבל כמדומה אשר איננו מספיק בידי לעשות תשובה ואני צועק פעם אחר פעם ואין שומע, ולא עוד אלא שגאוני ארץ שלחו אלי מכתביהם אשר יהי חלילה עוון פלילי אם אסרב, אמנם עכ"ז לא אוכל להציע לכם גודל צערי ומכאובי ד' ירחם עלי, ולזאת הנני לבקשם אשר תתפללו עלי להספיק בידי לעשות תשובה, ולא יהי לי שום בלבול דעת ולא מחשבות ל"ט חלילה בעת התפילה ובפרט בימים הנוראים הק' הבעל"ט, וכאשר ארגיש בעצמי שום הטבה בל"ג אק' לעמוד על ימינכם ברוב עוז וכה, נא התפללו בחזקה עלי כי צריך אני לרחמים גדולים ובפרט בימים הנוראים הבעל"ט, בין כך ובין כך הנני ג"כ אשלח לכם אגרת שלומים בזו הימים רק המכתב הלז הנני כותב בעת למען שתשיגו עוד קודם הימים הקדושים והנוראים הבעל"ט, והנני להכפיל ולשלש מבוקשי לשפוך שיח ותחנונים עבורי.

יחיאל בן מלכה

הרבנית מרת רויזא מינדל, מחברת הקודש של רבעו הזקן, נפטרה בשבועות. היא לא היתה חולה קודם לכן רק נפלה בצורה קשה ונחבלה, בתה, הרבנית מרת שבעלי" ניגשה לרבינו וסיפרה לו את מצבה החמור של הרבנית ואמרה: אמא זקוקה לרחמים גדולים! ענה לה רבי יחיאל: הרי אמרת לה שתסע

מכאן לחג השבועות, אולם היא מיאנה באמרה אלפי אנשים נקבצים לכאן בחג הקדוש ואני אסע! - אם כן מה אני יכול לעשות!! ביום טוב הראשון של החג נפטרה הרבנית, וביום השני נערכה ההלויה. הרבי לא שינה כלום מסדריו ולא השבית את שמחת החג. ישב בדרכו ב"שלתחן", יחד עם קהל החסידים. באמצע ה"שלתחן" הודיעו לו כי המלווים יצאו עם המטה מן הבית. יצא הרבי מבית המדרש והלך רק כמה פסיעות ללוחה, עמד ואמר: "תתפללי עבורי שאזכה לתשובה", וחזר לביהמ"ד.

תפילה

איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זוהי תפילה.

הרבה דרכים יש בעבודת התפילה אותם סללו צדיקי הדורות, איש כפי דרכו. מהם בקול רעש גדול, אחרים בקול דממה דקה, כאלו אשר השקיעו בה יגיעת בשר, וכאלו אשר רק שפתותיהם נעות וקולם לא ישמע, וכבר אמר הרבי ר' בונם מפשיסחא "יודע אני ארבע מאות דרכים בעבודת השם". אף בחסידות פולין שונות היו הדרכים. הרבי ר' אברהם משה מפשיסחא היה אומר תהלים בקול בוכים רווי ערגת כיסופים מתוך התרגשות עצומה, לעומתו - הרבי ה"צעיר" מזורקי רבי מנחם מנדל, היה עוצר הכל בליבו פנימה ותפילתו היתה בנחת ללא שום תנועה חיצונית של התפעלות, למרות שבפנים ליהטה בו אש אוכלה.

רבי יחיאל סלל לו דרך של "עבודה" בעבודת התפילה. צדיקי דורו אמרו עליו כי הוא "חוטב עצים" (א הולץ העקער) בתפילתו, לגודל היגיעה והמאמצים שהשקיע בתפילה.

אחד מתלמידיו, הרב מאושעצק, מחשובי סופרי החסידות בפולין, מתאר בצורה חיה כיצד תפילתו של רבי יחיאל היתה נעשית:

"תפילתו הקדושה היתה תמיד בבכיה רבה ובלב נשבר ובקול נעימה וכל השומע תפילתו הקדושה נשבר לב לקרעים ועשה תשובה בכל לב ונפש להשי"ת, ונשכח ממנו כל תענוגי העולם הזה מפני נעימת מתיקות קולו הקדוש אשר היתה באמת טעם גן עדן, והיה דומה למלאך ה' צבאות ומצורתו הקדושה היינו יכולים לשאוב דליים מלאים יראת שמים...".

משחר נעוריו היה משקיע כוחות אדירים בתפילה, ורוב רובו של היום היה עובר עליו בתפילה.

חסיד זקן אשר מת עליו רבו, היה נבוך בדעתו אל מי יסע לדרוש אלוקים אירע מעשה ששהה בוארשא אצל דודתו של רבי יחיאל בעת שביהן עדיין כרב בטורטשין. הצדקת סיפרה לאותו חסיד כי עוד מעט יכנס בן אחיה אשר הוא צדיק גדול והציעה לחסיד כי ידבוק בו. חשב אותו חסיד בלבו הרי הוא עדיין אברך צעיר כלום ממנו אלמד דעת ויראת אלוקים?

כאשר נכנס רבינו יחיאל אל החדר החל להתפלל שחרית. הוא האריך בתפילתו עד נטות היום. החסיד עמד והקשיב כל אותו הזמן לתפילה הזכה והטהורה ולבו נשבר מרוב קדושת דיבורי קודש ביוצאים מלבו של רבי יחיאל. לאחר התפילה פנה החסיד הזקן אל הרב מטורטשין ושאל אותו:

הלא מצוות ונשמרתם מאו לנפשותיכם גם היא מצוה הכתובה בתורה. ולמה מאריך כבודו כל כך בתפילתו ואיו טועם מאומה עד פנות היום הלא סכנה יש בדבר?

השיב לו רבי יחיאל: ממה נפשך! אם הקב"ה עוזר שהתפילה תהיה כראוי, מי צריך לאכול ואם ח"ו ההיפך - מי יכול לאכול!

בכיותיו הנוראות בשעת התפילה היו מזעזעות את כל העומדים במחיצתו, הרב הגאון רבי יונתן אייבשיץ מו"צ בוארשא מחשובי תלמידי רבינו סיפר, כי שאל פעם בילדותו את אחד מגדולי הרבנים מדוע הרבי בוכה כל כך הרבה בתפילתו, והשיב לו הלה: הרבי בוכה עבור כל היהודים.

חסידים היו אומרים כי אפילו מומר שליבו לב אבן, אם היה שומע תפילת מעריב של יום חול רגיל מפי הרבי היה חוזר בתשובה.

הכנותיו לתפילה של רבי יחיאל היו אף הם "עבודה", היה מכין את עצמו כמי שהולך לעולם אחר ואף שמץ של משהו מן העולם הזה לא דבק בו אז. כל כולו רוחני שברוחני. רבי יחיאל היה בודק בכיסו לפני כל תפילה אם נמצא בהם מטבע כל שהיא, ואם היה מוצא באמצע התפילה מעות בבגדיו היה משליכן על הרצפה.

תפילותיו של רבינו אכן היו קודש קדשים ועבודתו כעבודת הכהן הגדול בבית המקדש. פעם קרא הרבי לאברך מחסידיו וביקש ממנו כי ילקח אותו... מכיון שלא כיוון כראוי בשם הוי' אחד בתפילת שמונה עשרה. הרבי ביקש לבל יספר הלה את הדברים לחסידים.

אמת

תורת אמת היתה בפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא (מלאכי)

תארים נדושים כגון: "איש אמת", "עמוד האמת", וכדומה אינם מאפיינים את הפלגת ערך מידת האמת שרבינו נתעטר בה. כי נפשו נחצבה ממחצב סנפרינון האמת ומצור חלמישה. לכן הכינוי ההולם את רבינו - לפי קוצר השגותינו - הוא: "גוש" אמת בהתגלמותה. וכך אמר פעם רבי יחיאל לבנו רבינו ה"שמוח ישראל": - בטבעי מרוחק אני מהשקר, ומנעורי נזהרתי שלא לשנות מאומה בדברי!

מדה יקרה זו בכל זוהרה וטהרה הוריש והשריש רבינו לבניו אחריו. פעם הטעים ואמר בנו רבינו ה"תפארת שמואל":

מה ביני ובין אחי ה"שמוח ישראל"? אחי, באהבתו הגדולה לאמת אם ימצא פירור אחד של אמת בערימה של תבן יקח את כל התבן עבור פירור האמת אשר בו, ואילו אני, בתעובי הגדול לשקר אם אמצא פירור אחד של שקר בערימה גדולה של אמת אשליך הכל!

פעם, נעשה אצלו דין תורה בין אלמנה ובעל דינה. האלמנה במר נפשה בכתה הרבה בשטחה את טענותיה לפני רבי יחיאל, הפסיקה הרבי ואמר: - דמעות, גם הם שוחדי! והשתמט מלפסוק בדין זה. בכל מקומו רבנותו היה מפקח ומדקדק על המידות והמשקלות, ואף באלכסנדר כשהיה רבי ואדמו"ר הלך בכבודו ובעצמו לבדוק בחנויות ובשוק את המידות והמשקלות. והיה מזהיר את החנוונים באזהרות חמורות, ואם היה "תופס" משהו בקלקלתו היה מאיים עליו כי ימסור אותו למשטרה. הוא נימק את צעדיו החריפים במאמר חז"ל "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל". דבריו הקדושים היוצאים מלב טהור פעלו את פעולתם ומעולם לא הוצרך רבי יחיאל לממש את "איומיו".

פעם, בא אחד מן החסידים לרבינו השמוח ישראל - זמן קצר אחרי הסתלקותו של רבינו הזקן - וטענה בפיו. רבי יחיאל הבטיח לו שיושע מצרתו ועדיין אין הישועה קרובה לבוא!

השיב לו הישמוח ישראל: "אם אבי הקדוש הבטיח לך, אזי יהא לך סמוך ובטוח שתקייים הבטחתו במלואה! עדיין לא קרה שהבטיח משהו ונפל מדבריו ארצה!, והסיבה לזה, כי האיש אשר נזהר שלא לשנות דביבורו אף מן השמים מסייעין בידו לכל ישנה בדבריו ומקיימים אותם. כעבור זמן מועט נושע אותו האיש.

הרבי מגור, בעל "שפת אמת", שלח פעם לרבינו מכתב הזמנה לשמחת נישואין של אחד מבניו וביקשו שיבוא לשמוח אתו בשמחתו. במכתבו הוא כותב בין היתר: "ועתה אבקש מכק"ת שליט"א לשמוח בשמחתי, והנה כמעט יש לי הבטחה מכק"ת שליט"א בזה, והגם כי ידעתי כי הוא דבר טירחא בחודש הזה (חודש אלול) עכ"ז באתי בבקשה אולי לא יהי לפניו לטורח גדול לבוא על א' מימי המשתה, ומשום כי אהבה מקלקלת השורה, ובה ישמח לבי, ועכ"ז כאשר יהי טורח לפניו אין לי להטריח את כת"ה יותר מדאי, עכ"ל"ק.

על זה ענה רבי יחיאל במכתב תשובה כהאי לישנא:

"מכתבו בבשורת שמחת צאצאיו יחי' עם מבוקש מכק"ת שיחי' לנכון הגיעני, ואם הייתי מבטיח אף בסתם לא הייתי משיגה על שום דבר אף אם כבד עלי' הדבר עד מאוד כי הנני נזהר מאוד לכל לשנות דבר חלילה, אולם הבטחתי מאז הייתה בתנאי מפורש רק באם אחי' בבריאות ובכל לב חפצתי שיתקיים התנאי והמעשה לשמוח אתו בעת שמחתו, אולם לדאבון לבי הנני חלוש ותש כחי מאוד וקשה הדבר עלי' ליסע אף פרסה אחת... עכ"ל"ק.

עוד בהיות הרבי רבי יחיאל רבי בטורטשין נתמנה פעם להיות בורר בדין תורה גדול ומסובך בין שני סוחרים גדולים שנערך אצל המו"צ דוארשא רבי שמואל זנויל קלפפיש. בדרכם מטוטשין לוארשא כשרבי יחיאל ישב בעגלתו של הבעל דין שהזמינו כבורר מטעמו לא טעם רבי יחיאל מאומה. כאשר הציע לו הבעל דין משהו משלו סירב רבינו כי חשש שאף זה הוא בכלל שוחד...

הרה"ח ר' אהרן פרלוב שליט"א, בעמח"ס "זכרונם לברכה"

רבינו יחיאל, שבזמן קצר לקה בכפליים, עם פטירתם של רבו הק' מווארקא ואביו הק', דבק בכל עוז אל הרה"ק רבי מנחם מענדל, בנו הצעיר של רבו, שהוכתר לרבם של חסידי ווארקא, והרבה למד מדרכו ושיטת בקודש. תקופה אחת הסתופף בצל קדשו של מרן השר שלום מבעלזא ז"ע. ומסופר, שלראשונה, אחר שנכנס אל הקודש והגיש פתקא דרחמי, אמר מרן מהר"ש לאנשי ביתו: השגיחו היטב על אברך זה, שה'קוויטל' שהגיש לפני היתה "א דורך געווייקט מיט טרערען" (-ה'פתקא' שלו היתה ספוגה בדמעות). כן העיד עליו שעתידי הוא להנהיג את ישראל.

לאחר פטירת הרה"ק רמ"מ מווארקא, בט"ז סיון תרכ"ח, קיבל עליו את מרותו של אחד מגדולי החברייא, הרה"ק רבי דב בעריש מביאלא ז"ע - בנו של הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב ז"ע - בו דבקה עדת חסידי ווארקא, והרבה לנסוע אליו בהכנעה גמורה, עד עת פטירתו מזה העולם ביום כ"ה סיון שנת תרל"ו.

או אז נתנו החסידים את עיניהם בהרה"ק רבי יחיאל - שכיח אז כאב"ד פילץ - והכתירוהו אלוף לראשם, אבל הוא לא ניאות להם וסירב לכך בכל תוקף. לאחר שראה שהחסידים מרבים לבא אליו למורת רצונו, גמר אומר לשאול בדעת תורה, וערך מכתב אל הגאונים הגדולים רבי ישראל יהושע מקוטנא ז"ע בעל הישועות מלכו' וחתנו רבי חיים אלעזר מקאליש ז"ע בעל ה'נפש חיה', שישבו לו כדת של תורה מה לעשות, והם כתבו לו ש"אם יש אחד שראוי להורות דרך ה' לעם השם והוא אינו מקבל זאת על עצמו, הוא עון פלילי חז"ל". כיון ששמע זאת, שוב ירא מזה האיסור, והסכים לקבל על עצמו את עול ההנהגה.

כעבור זמן מה עבר מפילץ לאלכסנדר, משם נפרסה מצודתו על כל רחבי פולין, וממנה האיר באור תורתו ובטוהר מדותיו אשר היו מושתתות על שלשה עמודים: מדת הענוה, דרך האמת ועבודת התפילה, כשאדניהם היא מדת השמחה.

חצר קדשו של הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר - וכפי שמכונה בפי החסידים "אדמו"ר הזקן" - הפך להיות תל תלפיות לכל עובדי ה' ומבקשי אמת ואמונה, ואף גם לכתם עמך אשר היו זקוקים למילות חיזוק ודברי ישועה מפה קדוש ומנהיג ברחמים ובחסד עליון, וכפי שמסופר מעשה, אחד מני רבים, בחסיד שכבר חלפו הרבה שנים מיום נישואיו ועדיין לא נפקד בזרע של קיימא, והורו לו הרבנים להיפרד מאשתו, אולם הרבי לא נתן לו לעזבה.

מתולדותיו

הרה"ק רבי יחיאל דנציג מאלכסנדר נולד בשנת תקפ"ח לאביו הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא ז"ע, בנו של הצדיק רבי צבי הירש ז"ע, אשר "כל ימיו עסק בתורה, פדה שבויים והשיא יתומות, ביתו פתוח לאביונים" - כפי שנחקק על מצבתו, וצדיקים דיברו נשבות על רום קדושתו.

רבי שרגא פייבל יצק מים על ידי רבו המובהק הגה"ק רבי יעקב מליסא ז"ע בעל ה'חיות דעת', ו'נתיבות המשפט', שחיבבו מאוד ואף הפקיד בידו כתיבת וסידור חלק מספרו הגדול ה'נתיבות', עד כי לימים נמשך לבו אל הרבי הק' מלובלין ז"ע והיה לאחד מגדולי בני היכלו. לאחר פטירת החוזה מלובלין, בתשעה באב שנת תקע"ה, דבק בכל נימי נפשו אל הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע, ובהשפעתו כיהן ברבנות בקהלות: שעפס, גאמבין, גריצא ומאקאווע. לימים נעשה למחותנו של רבו, לאחר שבנו רבי לוי יצחק נעשה חתן הרה"ק מפרשיסחא, אך לדאבון לב נפטר בנו זה בימי עלומיו. לאחר הסתלקות הרה"ק מפרשיסחא, בייב אלול תקפ"ז, המשיך להסתופף בצל בנו הרה"ק רבי אברהם משה ז"ע, שנקטף בדמ"י - תקופה קצרה לאחר הכתרתו - בב' טבת תקפ"ט. אח"כ התקשר בעבותות אהבה ויראה אל מ"מ הרה"ק רבי יצחק מווארקא ז"ע, בצילו הוסיף קדושה על קדושתו.

כשהביא רבי שרגא פייבל את בנו הנער, רבי יחיאל, לפני רבו הק' מווארקא, למען יאציל מברכתו על בנו, שנותר יחידי מכל זרעו, ואמר לו: "זה חלקי מכל עמלי", ביקש ממנו רבו שישאיר אצלו את בנו, בהבטיחו לו שבביתו יגדל ויתעלה גבוה מעל גבוה. נעתר לכך הצדיק מגריצא, ואכן רבינו יחיאל הלך וגדל בווארקא עד כי גדל מאוד, וכשהגיעו לפרקו אף השיאו הרה"ק מווארקא אשה את הרבנית רויזא מינדל ע"ה בת רבי דוד יחיזפאווסקי מפרשיסחא, מתלמידי הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא ז"ע.

שמע שקידתו וגאונותו בתורה של "העילוי מגריצא" הלך לפניו בכל רחבי פולין, ובהיותו בן טו"ב שנה נתמנה לכהן כרב בק"ק טורטשין.

לאחר פטירת הרה"ק מווארקא, בכ"ב ניסן תר"ח, נקבצו ובאו המוני חסידי, ובראשם בניו הגאונים הקדושים רבי יעקב דוד [מאמשינוב] ורבי מנחם מענדל [מווארקא], אל הרה"ק רבי שרגא פייבל, שכיח אז כאב"ד מאקאווע, והכתירוהו לרבם ומנהיגם. ברם לא ארכו לו הימים, וכעבור מחצית השנה, בשמיני עצרת שנת תר"ט, עלתה נשמתו לגנוי מרומים.

נסע אחד הרבנים לאלכסנדר ונכנס אל הרבי לברר פשר העניין, אמר לו הצדיק: אתה הנך רב שפוסק על פי דין, ואילו אני פוסק על פי רחמים... כך הנהיג את העדה הקדושה והאציל עליה מהודו וקדושתו במשך ח"י שנים, עד עת הסתלקותו ביום י"ד שבט שנת תרנ"ד לפ"ק. ומנו"כ באלכסנדר.

הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זצלה"ה כשהיה ילד ולמד בחדר, בא פעם מהחדר לבית אביו הגה"ק רבי פייבל אבד"ק גריצא ודמעותיו על לחייו ולא רצה לאכול, ושאל לו אביו מה זאת ומה היה לך, ולא השיב לו מאומה, ושלה אביו אחר המלמד ושאל לו מה זה שאינו רוצה לאכול והוא עצב מאד, ויאמר לו המלמד, למדתי עם הנערים איך שהפלטתם לקחו ארון הקודש בשביה, וכשלמד זאת התחיל הוא לבכות באין הפוגות, ומפני זה אינו רוצה לאכול כי נוגע לו החילול השם שהיה אז עד לבו, וציוה אביו ז"ל להמלמד שילמוד תיכף עמו הקאפיטל שלאחריו, איך שבעל כורחה הוכרחו להשיב את הארון בכבוד גדול ועשה המלמד כן, ותיכף נתמלא האי ינוקא קדישא בשמחה, וראו בו שהוא עתיד לגדולות.

הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זצ"ל - אב"ד בני-ברק, "קריני ראש" ח"א, ע' ק"ב

מעשה היה אצל חותני זקני כ"ק מרן אדמו"ר הרבי הזקן מאלכסנדר זי"ע, בימי צעירותו כאשר נעשה רב בעיר טארטשין, ומקודם כאשר היה גר בעיר פשיסחא אצל חותנו, היה שם איש אחד שהיה דבוק בו מאד, וגם לרבות בנו של האיש הנ"ל, ומעת לעת היו נוסעים אליו לטארטשין על שבת קודש, הגם כי הרבי הזקן עוד לא נהג אז באדמורות כי הוא בעצמו היה נוסע להרה"ק מווארקא זי"ע, ואירע פעם אחת שבנו של האיש הנ"ל היה בשבת קודש אצל הרבי הזקן בטארטשין ואחר כך (כשחזר הביתה) נחלה מאד והמחלה גבר מיום ליום רח"ל, אמו של הנ"ל בראותה זאת נסעה לטארטשין להרבי, וצעקה מרה כי בנה נחלה אצל הרבי, ולזאת לא תזוז מכאן עד שבנה יתרפא, הרבי לא השיב לה מאומה, פתאום אמר להמשרת שישכור בעל עגלה שיסע עמו למקום אחד, רחוק מהעיר טארטשין, האשה - אמו של החולה - בשמעה זאת חשבה בדעתה כי משום שהרב רוצה להתפטר ממנה לכך הוא בורח מהעיר, לכן צעקתה הגדילה שתפריע את הרב מהנסיעה עד שבנה יתרפא, ולא נתן לו לנסוע, הרב לא השגיח על דבריה ובע"כ נסע מן העיר, ויהי בנסעו לא רחוק מן העיר באו לכפר אחד, הבעל עגלה עמד לפוש וליתן מספוא להסוס, ובתוך כך ראהו כפרי אחד, וכאשר הכיר בו שהוא רב ביקשו הכפרי שיבוא לביתו וישתה אצלו כוס תה, הרב הסכים לבקשתו והלך עמו לביתו ושתה כוס תה, אחר כך אמר הרבי להבעל עגלה, לא ניסע עוד הלאה, ניסע חזרה הביתה ומאז נעשה החולה הנ"ל בריא כאחד האדם, אביו של החולה מחמת שהיה לו קירבה עם הרבי הרהיב עוז בנפשו לשאול אותו: ילמדנו רבינו מה זה שנסע מהעיר, ולא עוד אלא שבתחילה חשב לנסוע מרחק רב ואח"כ חזר בו ונסע מהכפר תיכף חזרה, והשיב לו הרבי דע בראותי את מחלת בנך באופן כל כך רציני רח"ל, לא מצאתי בשבילי שום עצה אלא שאהיה נעשה חפץ של מצוה, דהיינו באם יקיים בי איש אחד הכנסת אורחים אזי אהיה אני חפץ של מצוה, ועי"ז אוכל לעשות טובה שבנך יתרפא, וכאשר ידעתי שבמקום זה שרחוק מעירי יש לי שם אוהב וידיד ובודאי יכניס אותי לביתו ויקיים בי הכנסת אורחים, וממילא אז אהיה חפץ של מצוה, ואז איה"ה רפואה קרובה לבוא, אבל כשבאתי אל הכפר והכפרי הזמין אותי לביתו וקיים בי הכנסת אורחים, השגתי מה שרציתי ונסעתי חזרה לביתי.

"אמונת משה" יודא, ע' קס"ז

מסופר שכ"ק מרן הרבי הזקן מאלכסנדר זי"ע בימי צעירותו כשהיה עוד רב בטארטשין היה פעם בווארקא אצל מרן הרבי האור טמיר ונעלם הרמ"מ זי"ע מווארקא, והיה כאב גדול להרבי הזקן זי"ע בעיניו רח"ל והיה הולך אנה ואנה מחמת הכאב, ובאמצע הלילה כשורבי הזקן היה הולך אנה ואנה פתח הרבי מווארקא זי"ע את פתח ביתו ואמר לרבי הזקן: "כשיודעים שעומדים תחת השמים האם מטריד כאב עיניים". ומאז לא חטריד אותו כלל כאב עיניים.

"אמונת משה" במדבר, עמ' ה' טו"ב

הובא בספרי מוסר ובראשית חכמה שטוב לצייר בשעת התפלה צורת הצדיקים נ"ע, אשר נפשם צורה בצורח החיים, ומה גם רבותינו שהיה אצלם בחיים חיותם, ואאמו"ר [הרה"ק רבי יחיאל] זצלה"ה היה מצייר תמיד צורת רבו כ"ק איתן אדמו"ר הזקן זצלה"ה זי"ע מווארקא.

"תפארת שמואל" חובת, דף מ"ד טו"ב

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [ה"אמרי מנחם" מאלכסנדר זצוק"ל], כי אביו - רבינו [ה"אמונת משה" זצוק"ל] היה נוהג תמיד לחזור ולספר את הסיפור על הרבי הזקן רבי יחיאל זי"ע. פעם נסע בדרכו לטריסק, ועבר דרך העיר לובלין. הרבנות הנתה בלובלין חניית ביניים, ורבינו הזקן ניצל את זמן ההפסקה, שכר כרכרה, ונסע לביתו של הרה"ק רבי לייבל'ע אייגר מלובלין. כאשר פתח הרבי מלובלין את דלתו וראה את הרבי הזקן, אמר לו: "שלום עליכם הרבי מאלכסנדר!" השיבו הרבי הזקן: "עליכם שלום הרבי מלובלין, בלייבט געזונט לובלינער רבי!" ותיכף פנה לעבר הכרכרה, שתחזירוהו לתחנת הרכבת, הרה"ק מלובלין ליווהו עד לכרכרה, ובדרך התנצל לפני הרבי הזקן, שיש לו עגמת נפש מזה שלא כיבדו כראוי. השיבו הרבי הזקן: "ווי נעמט מען די רגע אויף דעם איבר רעכינען צי ווייניג מכבד געוועזין צי אסאך מכבד געוועזין" [מדיכך לוקחים את רגע הזמן לחשוב אם כיבד מעט או הרבה]. והיה רבינו חוזר ואומר תמיד, כי מכאן רואים שבעולם הזה אין פנאי, וצריך כל הזמן ל"חטוף" כמה שישכילים.

הרה"ק ר' יהודה משה מקובר שליט"א, "צדיק באמונתו" ח"א, ע' נ"ב

אאמו"ר [הרה"ק רבי יחיאל] זצלה"ה זי"ע, בהיותו במארינבאד לרפואה, וכאשר נהנה מאד מאויר הצח והריח טוב שמה, אמר: כי אעפ"י שנמצא שמה אנשים רעים וחטאים ואעפ"כ אינם מקלקלים האויר והריח, וכמו שמזבלים השדה בובל ואשפות שיש בהם ריח רעה אעפ"כ הריח הטוב מהשדה לא נתקלקל בעצם, וכאשר יעבור יכלה הריח רע אז הריח הטוב שבשדה יחזור ויריח, כך היא הענין החלק יעקב שבבא איש ישראל, אעפ"י שיחטא ויטנף את עצמו בובל ואשפה הסרוחים אעפ"כ ריח הקדושה היא הנקודה הפנימית שבקרב לא יתקלקל ולא יגע בה שום שמץ פגם, וממנה תוצאת חיים שיוכל לחזור בתשובה להריח עוד כבשמים, וזה פירוש אעפ"י שיחטא ישראל הוא... עכלה"ק.

"ישמח ישראל" תולדות, דף מ"ז טו"א

סיפר כ"ק האדמו"ר הרה"ק המפורסם נר ישראל מוה"ר ישראל זצוק"ל זי"ע מהוסיאטין, ששמע מפה קדוש דודו הרה"ק המפורסם מאד בעולם האדמו"ר הגדול מרן רבי אברהם יעקב זצוק"ל זי"ע מסדיגורא שאמר על מרן הרבי הזקן זי"ע שהוא בבחי' שוף, וזהו המקור שקורין לכ"ק הרבי הזקן "הרבי הזקן השרוף".

מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" זצוק"ל, "צדיק באמונתו" ח"ב, ע' י"א

ידוע לכל באי שערינו גדול השפלות וענות צדקו מכ"ק איתן אאמו"ר (הרה"ק רבי יחיאל) זצלה"ה זי"ע, ובדעתו היה שהוא הגרוע מכל העולם, וכן שמענו מפורש יוצא מפיו הקדוש.

אחרי ווארקא וביאלא, קם בית חדש בתולדות חסידות פולין: בית אלכסנדר! אלפי חסידים הגיעו עטרה לראש צדיק, הוא הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זצ"ל, שהיה עמוד התווך של חסידות ווארקא וביאלא, בנו של הרה"ק רבי פייבל מגריצא זצ"ל, וחניכו הנאמן של הרה"ק רבי יצחק מווארקא זצ"ל.

הרה"ק ר' יחיאל מאלכסנדר זצוק"ל היה ידוע לבעל תפילה גדול, וכל מי שמעם תפילתו נפתחו רגשותיו. היה יהודי אחד שלא יכל לבכות שהיה לו לב קשה כאבו, אך כשמע את תפילתו של הרה"ק ר' יחיאל נפתחו כל מעצוריו והחל להוריד דמעות כתינוק.

כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, "מלכות בית דוד" (רמת-לעלוב ב"ב) תמוז תשס"ה, ע' ס"ז

סיפר לי כ"ק אדמו"ר מלעלוב-ניקלשבורג שליט"א, ששמע מהרה"ח הישיש ר' משה בויס ז"ל שאמר, כשעמדתי בחצרו של הרה"ק ר' יחיאל מאלכסנדר זצ"ל, יכולתי לשמוע קול בוקע מחדרו של הרה"ק, ברוך! אתה! והיה נראה שיסיים בתיבות לשמוע קול שופר, ולבסוף סיים, אשר יצר בו.

הרה"ק ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ב) ח"ד, ע' ש"ט

שמעתי בשם אדמו"ר הקדוש יחיאל זצ"ל מאלכסנדר, ששאלו אחד בערי אשכנז מאין כבודו? והשיב: "מן התורה!". ולהיכן רוצה לילך? - "אל התורה!". ומה כבודו רוצה? - "תורה!".

הרה"ק ר' נח גד וינטרוב ז"ל, "בישיבת חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' קע"ה

סיפר לי הרה"ח רבי בעריש דעמבינסקי (שיחי) זצ"ל, שפעם בא סבל [=טרענער] לכ"ק מרן הרבי הזקן [מאלכסנדר] זי"ע והזכיר עצמו לפניו כי אין לו כבר כח לסחוב, והוא רוצה לקנות עגלה וסוסים להיות בעל עגלה, אך זה עולה מאה רובל ואין לו. שאלו הרבי, ואם תקנה עגלה יהיה לך פרנסה, ענהו הסבל, הן. אמר לו הרבי עמוד בצד והמתן.

עברו כמה אנשים ולבסוף נכנס אברך שהיה צריך ישועה להפקד בזרע של קיימא. אמר לו רבינו: היהודי הלזה שעומד בצד "דארף אויפהערן צו טראגען און דו דארפט אנהייבען טראגען", אם תעזור לו לסחוב, אתה תתחיל לסחוב. אמר האברך, בסדר, שיבוא אלי ויקבל. אמר לו הרבי לא, אתה תבוא אליו, וכך נושעו שניהם.

הרה"ק ר' יהודה משה מקובר שליט"א, "ליקוטי רשימות" ע' י"ז

ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו (תהילים ק"ו, י"ב)

עיקרי הדברים במאמר שלפנינו: א. שלש דברים ששים ושמונים למעלה לפני כסא הכבוד בכל עת שבנ"י עושים אותם. ב. מעשה בני"י שמלפניהם הם ומאחוריהם המצרים. ג. מידת הדין שששלטה על עם ישראל, ואיך הם גברו את מידת החסד והרחמים, ועוררו אותם עליהם. ד. כח האמונה להביא רפואות וישועות. ה. עניין שבת שירה. ו. שבת נקראית בשם פנינה (יהלום) יקר, ועלינו לכבדה כראוי. ז. גודל שעת קריעת הים.

זה התגבר הרחמים. "ואתה הרם את מטך" - פירוש, באמצעות מעשה הטוב, נעשה להם הנס ובקע הים, כי גדול כוח הביטחון והאמונה הלז להכריעם לטובה. ותמצא שכן היה, וצדיק הראשון הוא נחשון בן עמינדב, ונכנס עד גרונו ולא נבקע הים, עד שאמר "כי באו מים עד נפש", כמאמרם ז"ל, ובזה נתיישבו הכתובים על נכון. [ומסיים האוה"ח איפה נתגבר אליהם מידת הדין. "ונראה לי לומר, כי רשם ה' לומר להם טעם תגבורת הדין עליהם, לצד שהם המעיטו בליבם האמונה ואמרו: "כי טוב לנו עבוד את מצרים", לזה ציווה ה' לעשות כנגד עוון זה הצדקת האמונה בכל תוקף]. ע"כ לשון קדשו.

דברי חכמים בדורבנות. בכח האמונה והבטחון זכו לנס גדול שכזה, ואע"פ שלא היו ראויים מטעם שמידת הדין גברה על מידת הרחמים, וכשהם קפצו אל תוך הים, התגבר מידת הרחמים ונעשה להם הנס הגדול, ונבקע להם הים, ועברו "בתוך הים ביבשה" להורות לאדם שאפילו והוא חושב שהוא נמצא בסבך הדינים, ממש 'בתוך הים' אבל ידע תמיד ש'ביבשה' שיבוא זמן ויתגבר עליו מידת החסד והרחמים, שבאים להימשך עליו. ואז כשראו הנס עלתה בליבם לומר שירה (עפ"י רש"י), שהשקעה קטנה שעשו כמה מבנ"י למען אחיהם הנמצאים בצרה, ויציא אותם לרוחה, ואזי יוכלו לומר שירה.

דברים נלהבים מביא רביה"ק בעל ה"ישמח ישראל" זי"ע בשם אביו אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע (פרשתן א'). ונביא מעט מתמצית דבריו הק', בני"י עומדים ולמולם הים שאינם יכולים לעבור אותו, אלא רק אם יעשה נס ויבקע להם הים, ומאחוריהם רואים את שרן של מצרים רודף אחריהם, והם חששו שכל מה שהם עבדו ע"ע לעבוד את הקב"ה מתוך תמימות טהורה וטהרת המחשבה, יבואו מצרים ויבלבלו אותם מזה, לכך אמר להם משה רבינו שרן של ישראל - הקב"ה חי וקיים לעולמי ועולמים, אבל שרן עוד תראה היום במפתח, כי אשר ראיתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם עד עולם.

וכשזעקו למשה רבינו 'המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר' כי במצרים היו יכולים לזעוק ולהתפלל, זעקתם היה האם כאן נגזר עלינו לגוע ולמות, האם תמו כל זכויותינו ותפלותינו?! לכך משה רבינו רעיא מהימנא עונה להם בעז ובגבורה 'התייצבו וראו את ישועת ה'... ה' ילחם לכם ואתם תחרישו' אמת שזה קשה שאין אתם יכולים לפתוח פה למללא קדם מלכא, אבל העבודה שלכם פה היא להאמין ולא לדבר, 'תחרישו' וה' ישלח לכם את הישועה. ובכח האמונה הזאת תביאו לכם ישועה גדולה. וכשהם האמינו בלב שלם ואמית, נתעורר כח הקב"ה ובקע להם את הים. ולזה זועק רש"י הקדוש "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו - היינו בשם המכילתא שכתב 'אין להם ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי היא זכות אבותם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים" והיינו כדברינו עד עתה, שאם בני"י מטהרים מחשבותם, ומרגישים בעצמם שלא יכולים לעשות שום תנועה קלה מבלעדי הקב"ה, והם מאמינים ובוחסים בו ובישועתו, מעוררים הם את מידת הרחמים להשפיע להם ניסים וישועות בכל מה שהם צריכים להם.

וזהו הטעם שקורין לשבת זו שבת שירה, עפ"י המבואר במדרש (ילקו"ש רמ"ז) ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו (תהילים ק"ו, י"ב), שמהאמונה זכו לשירה, ושבת מורה על חידוש העולם, ועוד שע"י קדושת שבת נתחזק בתוך עם קודש ובכל איש ישראל בפרט האמונה שלימה, וכמאמרנו בקבלת שבת בואי בשלום כו' תוך אמוני עם סגולה, שע"י האמונה נעשה ההכנה לקבל קדושת ש"ק, ובש"ק מחזק עוד ברבו יתיר כפי אמונת אומן בכל ישראל, וזהו שקורים לשבת זו 'שבת שירה' שע"י שבת נתחזק באמונה וע"י אמונה זוכים לשירה. ע"כ תורף דיבוריו הק'.

[ובמאמר המוסגר תן לחכם ויחכם עוד, עיי"ש היטב בדיבוריו הק' ויונעם לך]. ראו, כי השם נתן לכם את השבת" (פרשתן ט"ז, כ"ט) ובילקוט פירש "ראו, מרגניתא טבא דיהבית לכוון" הקב"ה נתן לנו את יום השבת מתנה בתור הפנינה היקרה של הקב"ה לעמו בני ישראל. כשנכנסים אנו בשערי שבת קודש שבת שירה נקח לעצמינו את האמונה והבטחון שהיה להם בקריעת ים סוף ובודאי שבזכות זה נזכה לישועות גדולות בכל מילי דמיטב, ולומר שירה על הטובות אשר גמלנו.

ונסיים בדברי ה"מגן אברהם" מטאלנא (בסוף דבריו בד"ה אך) שכותב בהאי לישנא: "בכל שנה ושנה בקריעת שירת הים מתגלה כתר המלכות (בראש המלך) ואז נותן הנחה למדינות וימלא משאלותם בהשפעות טובות וברכות בכלל ברוחניות ובגשמיות, רפואות וישועות, אמן".

מדמויות ההוד בירושלים של מעלה האיר הגאון החסיד, הגה"צ המפורסם רבי משה הלברשטם זצוקללה"ה, שביהן כרב ומו"צ בהעדה החרדית. מסופר שזמן קצר לאחר פטירתו הוא בא בחלום לבנו, הבן התחיל לשאול את אביו, מה שואלים בני"ד של מעלה? מה פסקו לך? ואיך הכל מתנהל שם? וכו' וכו', אבל ר' משה ענה לו שאת זה אין הוא יכול לומר לו, אבל שלש דברים שבשמים ששים ושמונים יכול לומר לו.

א. עליונים למטה ותחתונים למעלה - דע לך שבעולם התחתון מי שיש לו תואר מיוחד ומכובד ומכבדים ומערכים, אבל בשמים לא דנים כמה כבוד או הערכה נתנו לו, אלא לפי ההשקעה. וכל יהודי נמדד לפי ההשקעה שהשקיע בלימוד התורה בתפילות ובמעשים טובים. וכגודל השקעה כך גודל שכרו בעולם העליון. ב. אהבת רעים. א"א להעריך או לתאר כמה הקב"ה שמח לראות איך שיהודי עוזר אחד לשני, בשעת שמחה, או חלילה בשעת צרה, ואיך שנושא ונותן תמיד בעול עם חבירו. ג. הקב"ה שמח ומתענג בכל שבת מחדש לשמוע את בני"י יושבים בסעודות השב"ק, ושרים ומזמרים שירות ותשבחות, עם כל הגוונים שיש בעולם, הקב"ה שמח הן בשיר והן בפיוט, הכל בכל מכל כל עושה נח"ר לאבינו שבשמים.

בני ישראל זוכים ב"ה לצאת מארץ מצרים, מהשעבוד ומהעבודות לחירות עולם, לכיון ארץ הבחירה לעבוד את ה' בביהמ"ק. וכשהם יוצאים, יצאו ברכוש גדול שהשאילו מידי המצרים במשך הזמן של מכת חושך על שכר עבודתם במשך כל השנים. ואז, פרעה הרשע וכל השרים במצרים ועבדיו, מבינים בעצמם שהם עשו טעות ששלחו את בני"י מעבודתם, ועוד בכזה רכוש גדול, וגמרו אומר לרוץ אחריהם, ולתפוש אותם בכל מחיר ולהחזיר אותם חזרה אל העבודה הקשה, ולהחזיר להם את רכושם. והנה המצרים נוסעים במהירות שיא, ובנ"י שומעים את קול פרסאות הסוסים שעומדים ומתקורבים אליהם, ומבינים שהמצרים התחרטו, והתחילו להזדרז יותר בדרכם, עד... שהם הגיעו לחומה בצורת ים, והם לא יכולים לעבור אותו כלל. מלפנים הים ומאחוריהם המצרים, והם מחליטים לתפוש באומנות אבותם (עפ"י רש"י), "וראו מאוד ויצעקו אל ה'", ואז קבוצה מתוך בני"י באים אל משה ומתאוננים לאמר "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר" היה יותר טוב לנו לעבוד את המצרים עם כל הקושי, והיה עדיף גם למות שם. אבל משה רבינו ניגש אליהם בביטחון חזק 'התייצבו וראו את ישועת ה', כי אשר ראיתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם עד עולם, ה' ילחם לכם ואתם תחרישו', וכאן משה רבינו מתייצב לעמוד ולהתפלל בעצמו לפני ה' (עפ"י רש"י) "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני"י ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו, ויבואו בני"י בתוך הים ביבשה וגו'" מפרש ה'ביאור יונתן' כבר קדמה תפילתם של בני"י לתפילתך, וא"כ מה לך לעמוד ולהתפלל בכזה מצב שבנ"י נמצאים, תרים את המטה אשר בידך, והים יבקע, ותעברו בתוך הים ביבשה, ולאחמ"כ אמרו את השירה (עפ"י פרשתן י"ד, א' - ט"ז).

שואל ה'יאור החיים הקדוש" א. קשה, ולמול מי יצעק, אם לא לה' אלוהי, ובפרט בעת צרה, דכתיב (יונה ב, ג) קראתי מצרה לי, ועוד בתהילים (ק"ח, ה): "מן המצר קראתי קו". ב. ואם נאמר שהוא הרבה בתפילות, הלא כל עוד שלא נענה מהעונה בצר לו, לא ירף מתפילה עד שיזכה לישועה? ג. ולאחמ"כ רואים כי נתקבלה תפלתו, ואמר לו ה' 'הרם את מטך' וגו', אם כן, קבלנות זו שאמר "מה תצעק אליי" למה? ד. עוד קשה אומרו "דבר אל בני ישראל ויסעו", להיכן ייסעו אם רודף מאחור והים לפניהם? ואם הכוונה אחר שייבקע הים, אם כן היה לו לומר "הרם את מטך" ואחר כך יאמר "דבר אל בני ישראל" וגו'!

ומפרש הדברים עפ"י מאמר חז"ל (שמו"ר כ"א, ז), שישאל היו נתונים בדין, מה אלו כו' אף אלו כו', ודבר ידוע הוא כי כוח הרחמים הוא מעשים טובים אשר יעשה האדם למטה, יוסיפו כוח במידת הרחמים, ולהיפך, בר-מינו, ימעטו הכוח, והוא אומרו (דברים ל"ב, י"ח): "צור ילדך תשי". והנה, לצד שראו קל עליון כי ישראל קטרגה עליהם מידת הדין, והן אמת כי חפץ ה' לצדק ישראל אבל אין כוח ברחמים לצד מעשיהם כנוזר, אשר על-כן אמר למשה תשובה ניצחת, "מה תצעק אליי?" פירוש, כי אין הדבר תלוי בידי, הגם שאני חפץ עשות נס, כיוון שהם אינם ראויים, מידת הדין מונעת, ואין כוח ברחמים כנגד מידת הדין המונעת. ואמר אליו "דבר אל בני ישראל", פירוש, זאת העצה היעוצה, להגביר צד החסד והרחמים, דבר אל בני ישראל ויתעצמו באמונה בכל ליבם, ויסעו אל הים קודם שייחלק, על סמך הביטחון כי אני עושה להם נס, ובאמצעות

מעשי צדיקים

הרימון שהציל את היהודים מהגזירה

ומיד שם פעמיו לבית המדרש, איש לא שם לב אליו, כי היהודים היו עצובים ומוזדאגים בגלל גזירה שאיימה עליהם, בגלל בנו של הסולטן שחלה במחלה אנושה ואביו המלך הכניס לראשו כי היהודים גרמו למחלת בנו באשר קללוהו שימות, על כן החליט הסולטן כי אם הבן לא יירפא הוא יגרש מארצו את כל היהודים, היום הם היום האחרון של הגזירה, ואם הנסיך לא יהיה בריא, צפויה סכנת גירוש לכל היהודים אשר בעיר. בתום התפילה ישב כל הקהל בבית הכנסת לומר תהילים כדי להעביר את רוע הגזירה, ר' נסים התיישב אף הוא לומר תהילים יחד עם כולם, אולם מיד ניגש אליו השמש ושאל אם אין הוא במקרה מארץ ישראל? לשאלתו המשתוממת של ר' נסים מאין הוא יודע, השיב השמש כי הרב אמר שהוא מרגיש ריח של א"י בבית המדרש, רבינו הוא יהודי קדוש" אמר השמש "בוא אתי ר' יהודי", הוא ניגש עם השמש לחדר פנימי, בו ישב הרב שהיה ישיש מופלג ובעל הדרת פנים.

כאשר השאיר אותם השמש לבדם, הושיט הרב לר' נסים את ידו לשלום ואמר לו, כי זומן כבר לא הזדמן אצלו יהודי מא"י, "מה עושים אחינו בארץ הקודש?" שאל הרב את האורח, ר' נסים השתומם מאד מאין יודע הרב כי הוא מא"י "בטח מרגיש כבודו את ריח הרימון אשר אתי", הוא אמר לרב, ספק שאלה וספק קביעת עובדה, "יש לך רימון מארץ ישראל?" שאלו הרב בקול נרגש, "כן רבי" השיב ר' נסים, "ואני חושב לאכול אותו עתה לכבוד ראש השנה לאילנות, ולכבוד ייחשב לי להתחלק בו עם כבוד תורתו". הרב הישיש קפץ עתה ממקומו וחייב את ר' נסים בשתי ידיו, "השם יתברך שלח אותך הנה" אמר "כדי להציל את הקהילה הקדושה הזו מסכנת הגירוש המרחפת עליה".

לאחר מכן סיפר לו הרב את הסיפור הבא: "ידוע לך בוודאי המצב בי אנו נתונים, ובכן אומלל כלילה ישבנו בבית הכנסת כפי שזה נהוג אצלנו היהודים הספרדיים, ואמרנו "תיקון" לכבוד ט"ו בשבט כולנו מוזדאגים מיום המחור, אך נסונו לגרש את המחשבות המטרידות ולנטוש בשומר ישראל שהוא לא ינום ולא יישן, בלמדי בספרים הקדושים התעמקתי בסוגייה ששמה פירות, כפי שוודאי ידוע לך, מובא בספרים כי קיימים שלושה סוגי פירות, א' כאלה שאוכלים אותם כמות שהם, כמו ענבים תמרים תפוחים וכו'. ב' כאלה שיש להם גרעין קשה, ביניהם אפרסקים, מישימיש, דובדבנים וכו'. ג. ולבסוף יש פירות כאלה שאוכלים רק את התוך שלהם ואילו את הקליפה החיצונית זורקים, כאלה הם למשל הרימונים, האגוזים, השקדים ואחרים.

והנה, ממשיך הרב את סיפורו, כאשר התעמקתי בספרים כדי לרדת לעומקם של הדברים וללמוד את סודות הפירות, בהתחשב בעובדה כי העיקר הוא התוך הפנימי המוסתר מעין רואה, בחשבי על כל זה, החלה המילה "רימון" מרצדת לנגד עיני, עד שלבסוף הבנתי כי במלה רימונים נעוץ התיקון, ומיד עלתה בלבי המחשבה רמונים זהו בעצם ראשי תיבות של רפואת מלך ובנו נסים יביא מהרה, השומע אתה ר' נסים? לא לחינם ניתן לך השם נסים, השם יתברך עשה אותך לשליח כדי לחולל על ידך נס בקהילה הזאת, רק בשביל זה שלח אותך השם הנה, הבה נלך מהר אל הסולטן אסור לנו לאבד זמן".

תוהו ומבולבל ניגש ר' נסים יחד עם הרב הישיש אל ארמון הסולטן, הם מיד הוכנסו פנימה, והסולטן צעק להם במד יאושו הצילו את בני, הצילו, אם תצילו אותנו אציף אתכם בזהב ולעולם לא אשכח לכם זאת, וליהודים היטיב כל ימי, תכניס אותנו אליו אמר לו הרב הישיש בעזרת השם אנו נרפא את בנך, הם נכנסו לחדר בו שכב הנסיך הצעיר חיזור וללא סימן של רוח חיים, ר' נסים הוציא עתה את הרימון פתח בהירות את העטיפה והראה לרב, הרימון היה טרי ועסיסי כמו ברגע בו נקטף מהעץ, ר' נסים הוציא סכין חתך את הפרי לשניים, חלק אחד השאיר לברכה וחלק אחד הוא ניקה מהקליפה וסחט כמה טיפות של מיץ לתוך כוסית קטנה, החולה בלע את הטיפות ומיד לאחר מכן הוא פתח את עיניו, עוד כמה טיפות וכולם ראו בעליל כיצד שבים אליו כוחותיו והוא מבריא והולך, הסולטן נישק את ידה של הרב הזקן ושל ר' נסים, "הצלתם את חיי בני" אמר "לעולם לא אוכל לשכוח לכם זאת". הם הלכו הביתה שמחים וטובי לב, כדי לבשר ליהודים על הנס הגדול שארע להם. מאליו יובן כי לר' נסים לא היו יותר דאגות בנוגע לנדוניה לבנותיו, הוא בא הביתה לטבריה מלא כסף וזהב מתנת הסולטן, בבית קידם את פניו עץ הרימון העתיק כשהוא שוב מלא פירות אדומים ועסיסיים.

בארצנו הקדושה ארץ ישראל היה גר פעם יהודי חרד לדבר השם ושמו ר' נסים, הוא התגורר בבקתא קטנה לא הרחק מטבריה על שפת הכנרת, ר' נסים זה היה עני מרוד, לא היו לו לא שדות ולא כרמים, רק עץ רימון בודד אחד שעמד ליד ביתו הקטן, ואכן היה עץ זה ראוי לשמו, ולו ענפים עבים אשר בצילם ישב ר' נסים כל היום ולמד תורה, וכאשר הגיע הזמן והעץ נתמלא פרי אדום ועסיסי, לא היה קץ לשמחה שהיתה שורה בביתו של ר' נסים, משום שעץ זה היה מקור פרנסתם, הם עצמם אכלו מפריו ואת הנותר מכרו והתפרנסו ממנו כל השנה, ב"שלושת השבועות" היה העץ תמיד מלא פירות אך איש לא נגע בהם אלא חיכו עד לאחר ט' באב, ורק לקראת שבת נחמו ניגש ר' נסים אל העץ ויחד עם בניו הוריד ממנו את ביכורי הפרי, וברטט של קדושה היה מברך "שהחינו" ומחיה את נפשו בפרי הטעים. לרימונים של ר' נסים יצא מוניטין בכל הסביבה, ויהודים כעריבים באו לקנות מהפירות שלו, ומפה לאוזן נמסר כי הרימונים האלה סגולה הם לבריאות והמרבה לאכול מהם הרי זה משובה, מובן כי לעושר רב לא הגיע ר' נסים עם עץ הרימון היחיד שלו, ובקושי הרוויח למחיתו ולמחיתו ביתו.

שנים נקפו ובנותיו של ר' נסים התחילו אט אט להגיע לפרקן, ונתגלה הצורך לחשוב על חגנים הגונים שישארו אותן, אולם דנוניה כפי שזה היה נהוג בימים ההם לא היה לר' נסים, יתר על כן ביום בהיר אחד קרא לו אסון, היה זה בדיוק אחרי "שלושת השבועות" כאשר התברר כי עץ הרימון עומד ריק בלי פירות, ניצב לו ר' נסים מתחת לעץ ככבל שנה בערב שבת נחמו, ובולש בעיניו אולי יראה לפחות רימון אחד שאפשר יהיה לברך עליו ברכת "שהחינו", הוא מסתכל ומסתכל ומעיניו זולגות דמעות, אין אפילו רימון אחד על העץ.

"אברהמ'לה בוא הנה" קורא הוא פתאום לבנו שבגיל בר מצווה, "בוא נא ועלה על העץ אולי תגלה בין העלים איזה רימון, ונוכל מחר א"י"ה לברך עלי, אברהמ'לה הנו בחור זריז וממולח לא צריך לומר לו פעמיים והוא כבר על העץ, למטה מחכה לו אביו בנשימה עצורה, "מצאתי" קורא פתאום אברהמ'לה מבין ענפי העץ, "מצאתי רימון נאה" ברוך השם" אומר ר' נסים ושפתותיו מרחשות תודה על כי יוכל לברך בשבת על הפרי ברכת "שהחינו", "עוד אחד מצאתי" קורא עתה הילד, ור' נסים חוזר ואומר ברוך השם, עוד פעם אחת, הודיעה קריאתו הנרגשת של הנער כי מצא רימון שלישי. אחר כך ירד מהעץ והודיע כי אין יותר, ר' נסים שבחן את הרימונים היה מלא התפעלות, גדולים יפים ועסיסיים כאלה עוד לא היו על העץ שלו אף פעם, גם אברהמ'לה אמר כי טרם ראה רימונים יפים כאלה.

לא עבר הרבה זמן עד שהחלו לבוא נשים עם סלים גדולים, הן רצו לקנות כרגיל רימונים מר' נסים, אולם הוא הודיע להן כי לצערן הרב הפעם אין לו רק שלושה אלה אותם אינו מוכר, כי הם דרושים לו לשם ברכה. הנשים שהבינו לרוחו איחלו לו כי השם ימלא את חסרונו בשנה הבאה. שמחה גדולה שמחו ר' נסים ומשפחתו באותה שבת נחמו, ראש המשפחה חתך שני רימונים חילקם לחלקים שווים בין הילדים, ואילו את השלישי השאיר מבלי לגעת בו, ביתיים פשטה שמועה כי שלושת

הרימונים שנקטפו השנה מעצו של ר' נסים סגולה מיוחדת להן, כאשר עסיסן של כל הפירות מרוכז בפירות אלה, החלו לבוא אנשים שהציעו סכומי כסף גדולים תמורת הרימון הנותר, אולם ר' נסים השיב את פני כולם וריקם והודיע כי את הרימון הזה הוא משאיר לחמשה עשר בשבט, גם אשתו ביקשה אותו למכור את הרימון באומרה כי הנה אין כבר לחם בבית והבנות מזדקנות ויש להשיאן, אולם גם לה אמר ר' נסים אותו הדבר בהוסיפו כי השם יעזור ואין מה לדאוג, אולם אשתו לא נתנה לו מעתה מנוח היא הפצירה בו לצאת לחו"ל ולאסוף כסף להכנסת כלה, ר' נסים דחה הצעה זו באומרו כי אין הוא רוצה להפיק שום רווח מהעובדה כי הוא תושב א"י, ושהיהודים בחו"ל ירחמו עליו בשל כך, למרות זאת בראותו את הצער בעיני אשתו ובנותיו החליט לצאת לדרך, אך קיבל על עצמו לא לגלות בשום מקום שהוא בן ארץ ישראל.

בלב כבד הוא נפרד ממשפחתו ויצא לדרך, בדרך נדודיו עבר ר' נסים ערים וכפרים, והיה בהרבה מקומות, מאחר ולא אמר כי הוא מא"י, לא שם איש לב אליו וכמובן שלא הצליח לאסוף כסף למטרה בגללה יצא את הארץ, כך הוא התגלגל ממקום למקום עד הגיעו לקושטא, היה זה בדיוק ביום חמשה עשר בשבט כאשר נכנס ר' נסים לעיר,

אהודנו בסוד עם קרובי

בס"ד, ערש"ק פרשת בשלח - שבת שיריה תשפ"ג
לסדר "אז שירי משה... את השירה הזאת"

בשבח ובהודאה להשי"ת על כל הטוב והחסד אשר גמלנו
ובפרט בהרבות רחמי ית' עלינו בהולדת בני - שיחי'
הננו להזמין את מכיריי וידידי, לשמחת

ה"שלום זכר"

שיתקיים א"י"ה בליל שב"ק פרשת בשלח
בבית המדרש "קהל חסידים"
רחוב מיכאל 1 חיפה

אשמח מאוד בהשתתפותכם בשמחתי
ואי"ה בשמחתכם נגיל ונשמח עימכם

ישראל ב. פינגבוים
בהר"ר יצחק ז"ל
חתן הר"ר משה קנטור הי"ד

